

ช่างสิบหมู่ ประเภทงาน “ช่างปั้น”

ช่างปั้น คือ บุคคลประเภทหนึ่งที่มีทั้งฝีมือและความสามารถเป็นช่าง อาจทำการประมวลวัสดุต่างๆ อาทิ ดิน ปูน ไม้ วัสดุอย่างใดอย่างหนึ่งมาประกอบเข้าด้วยกัน สร้างเป็นรูปทรงที่มีลักษณะทางศิลปะซึ่งมีคุณค่าเป็นอย่างมากในทางศิลปกรรม

งานปั้นและช่างผู้ทำงานปั้นนี้ ในสมัยโบราณนั้นเรียกว่า “งานปั้น” และ “ช่างปั้น” แต่ในปัจจุบัน “งานปั้น” เปลี่ยนไปเป็น “ประติมากรรม” ส่วนคำว่า “ช่างปั้น” ก็ได้รับความนิยม เรียกว่า “ประติมากร”

ช่างปั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่างที่มีความสำคัญ จัดอยู่ในลำดับรองถัดลงมาจากช่างเขียน ความสำคัญของงานปั้นและช่างปั้น จึงเป็นรองงานเขียนและช่างเขียน แต่อย่างไรก็ตาม ช่างปั้นและงานปั้นก็ยังมีความสำคัญหรือมีอิทธิพลเหนื่องานช่างประเภทอื่นอยู่หลายประเภทด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องด้วยงานช่างบางประเภท ต้องอาศัยวิธีการบางอย่างของช่างปั้นนำไปเป็นแบบ ดำเนินการทำงานช่างประเภทนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

งานปั้นอย่างไทยหรืองานปั้นแบบไทยประเพณี มักเป็นงานปั้นที่มีรูปแบบที่เป็นลักษณะ รูปประติมากรรม หรือที่เรียกว่า “อคมคตินิยม” ตามคติความเชื่อในหมู่คนส่วนมากในอดีต เนื่องด้วยเป็นงานศิลปกรรมที่ได้รับการจัดให้มีขึ้น สำหรับหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยและสร้างเสริมความสำคัญแก่ถาวรวัตถุ และถาวรสถานทั้งใน ฝ่ายศาสนจักร และ ฝ่ายอาณาจักรซึ่งมีคตินิยมรูปแบบที่เป็นลักษณะ “บุคลาธิษฐาน” เป็นสำคัญ

งานปั้นแบบไทยประเพณี ที่บรรดาช่างปั้นในอดีตได้สร้างสรรค์ขึ้นไว้นั้น มีอยู่ด้วยกันหลายประเภท งานปั้นแต่ละประเภทยังประกอบกันขึ้นเป็นงานปั้น ด้วยวิธีการและกระบวนการต่างๆ กัน ซึ่งงานปั้นประเภทต่างๆ มีดังต่อไปนี้

1. งานปั้นดิน ซึ่งได้ทำขึ้นเป็นงานปั้นแบบไทยประเพณี ด้วยวิธีโบราณ ตามความรู้ของช่างปั้น แต่ก่อนนั้น อาจจำแนกงานปั้นและวิธีการปั้นดินออกเป็นแต่ละประเภท คือ

- งานปั้นดินดิบ งานปั้นประเภทนี้ใช้ดินเหนียวที่นำมาจากแหล่งดินในธรรมชาติทั่วไป หากต้องการให้มีความแข็งแรง และคงทนอยู่ได้นานๆ จึงนำเอาวัสดุบางอย่างผสมร่วมเข้ากับเนื้อดิน เพื่อเสริมให้ดินมีโครงสร้างแข็งแรงขึ้นเป็นพิเศษ ได้แก่ กระจาดขาง กระจาดข่อย และตัวไฟจีน เป็นต้น

- งานปั้นดินเผา เป็นงานปั้นประเภทใช้ดินเหนียว ซึ่งนำมาจากแหล่งดินในธรรมชาติทั่วไป เช่นเดียวกับดินที่ใช้ในงานปั้นดินดิบ แต่เนื้อดินที่จะใช้ในงานปั้นดินเผา ต้องใช้ทรายแม่น้ำที่ผ่านการร่อนเอาแต่ทรายละเอียดผสมร่วมกับเนื้อดินแล้ว นวดดินกับทรายให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน และทำให้เนื้อดินแน่น การที่ใช้ทรายผสม ร่วมกับดินเหนียวเช่นนี้ ก็เพื่อช่วยมิให้เนื้อดินแตกร้าว เมื่อแห้งสนิทและนำเข้าเผาไฟให้สุก

2. งานปั้นปูน ปูนเป็นวัสดุได้มาจากหินปูนหรือเปลือกหอยทะเล นำมาเผาไหม้ทำให้เป็นผง ถ้าปูนทำขึ้นจากหินปูน เรียกว่า ปูนหิน ถ้าทำขึ้นจากเปลือกหอยเรียกว่า ปูนหอย ปูนทั้งสองชนิดนี้สีขาวจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ปูนขาว”

ปูนหิน ปูนหอย หรือปูนขาวนี้ มีลักษณะเป็นผงสีขาว เมื่อนำมาแช่น้ำไว้สักพักหนึ่งแล้วนำมานวด หรือทำให้เนื้อปูนจับตัวเข้าด้วยกัน เนื้อปูนจะเหนียวเกาะกันแน่นพอสมควร ขณะที่เนื้อปูนยังอ่อนตัวอยู่นี้ เหมาะเป็นวัสดุดิบนำมาใช้ปั้น ทำเป็นรูปภาพหรือทำเป็นลวดลายต่างๆ ใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ หลังจากที่เนื้อปูนแห้งสนิทจะจับตัวแข็งคงรูปตั้งที่ปั้นขึ้นไว้ตั้งแต่แรก ไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นวัสดุที่มีความแข็งแรงทนทานหลายปี

3. งานปั้นรักสมุก รักสมุก เป็นวัสดุที่ประกอบขึ้นด้วยรักน้ำเกลี้ยง สมุก น้ำมันยาง และ ปูนแดงเล็กน้อยผสมร่วมเข้าด้วยกัน เป็นเนื้อวัสดุที่อาจปั้นให้เป็นรูปทรงต่างๆ ได้ และรักสมุกนี้หลังจากแห้งสนิทแล้วจะแข็งและคงรูปอยู่เช่นนั้นได้นาน ไม่แตกหักง่าย หากไม่ถูกกระทบกระทั่งอย่างแรง รักสมุกจึงเป็นวัสดุอีกชนิดหนึ่งที่ช่างปั้นสมัยก่อนนิยมทำขึ้น สำหรับใช้ในงานปั้นบางชนิด

*** สารานุกรมจากหนังสือช่างสิบหมู่ ณ ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) โทร.1289 และ www.sacict.or.th ***